

»Nikjer nismo omenjeni, če pa že, pa izključno takrat, ko je kaj narobe«: medijska podoba poklica socialnega dela v Sloveniji

Irena ŠUMI

Utrinek iz preteklosti: nemoč socialnega dela

Leta 1975 je v številki 7-8 revije Naša žena socialna delavka Jelka Škorc priobčila prispevek, naslovljen *Meje socialnega dela*,¹ v katerem je v tonu, ki niha med obupom in ogorčenjem, najprej orisala povod za članek:

Pogosto med ljudmi slišimo očitke, da socialna služba podpira le pijance in lenuhe, štiti huligane in barabe, obenem pa pušča v nemar resnične socialne probleme, ki jih porajajo neurejene življenjske razmere, starost, bolezen in revščina. Posebno radi ljudje posežemo po časopisih in revijah, ki nam postrežejo s senzacionalnimi članki o tem, kako je neka starka teden dni ležala mrtva v svojem stanovanju, preden so jo odkrili, kako so v bolnišnico sprejeli podhranjenega otroka, ker so ga starši grobo zanemarjali, kako je pijani mož ubil ženo in so štirje otroci postali sirote, in podobno. Skoraj vedno je na koncu takih sestavkov podčrtan očitek – kje je bila »sociala«, da se take stvari dogajajo.

V svojem prispevku želim z nekaj primeri iz prakse prikazati tudi nemoč socialne službe, katere poslanstvo je v Ustavi (Ur. l. SFRJ št. 9/74) ter Zakonu o socialnem skrbstvu (Ur. l. SRS št. 39/74) tako jasno zapisano, vendar tako težko izvedljivo.

Avtorica v nadaljevanju prinaša kratke opise primerov iz prakse: prvi govori o možu in očetu, ki je neznan kam odpeljal svoje tri

1 Zahvaljujem se kolegici mag. Tanji Buda, ki me je opozorila na članek in mi ga posredovala.

male otroke. Izkazalo se je, da »gre pri možu za psihopatsko osebnost«. Socialne delavke so posredovale, zakon se je razvezal, vendar sta ločenca ostala skupaj v stanovanju, ki je po ločitvi pripadlo ženi, ker žena »ni mogla razvezanemu možu priskrbeti najpotrebnejšega prostora, kot to določa zakon«. Nasilje se je nadaljevalo, dokler moža niso odpeljali v psihiatrično bolnišnico, vendar so ga tam že naslednji dan odpustili »z utemeljitvijo, da je psihopatska osebnost, ki ne pride v poštev za zdravljenje«, čeprav je dan pred tem preiskovalni sodnik menil, da mož ne spada v zapor, ampak »kot bolnik v bolnišnico, ne more pa mu odrediti zapora brez kazenske ovadbe«:

Tako čakamo vsak dan na katastrofo, ki ga bo morda z velikimi žrtvami spravila za zapahe. In kaj lahko tu stori socialna služba drugega, kot da ženi daje moralno oporo, možu najde primerno službo, če jo bo pripravljen sprejeti, mu pomaga ustvariti take življenjske razmere, da bo čim bolj umirjen. Naj /socialna služba, op. I. Š./ odda otroke v varno okolje v rejniško družino ali zavod, s tem pa oropa urejeno ženo za nekaj najlepšega v življenju – za materinstvo in vzgojo, otroke pa za dom, ki ga nihče ne more nadomestiti?

Sledijo še druge zgodbe: o mladem moškem, starem 23 let, ki je zaradi »duševne prizadetosti invalid 1. kategorije«. Zaposliti se ne more, Demonstracijski eksperimentalni center v Ljubljani je poln, »kako naj Marku povemo, da je odrinjen na rob družbe in mu nimamo česa ponuditi«?

Sledi zgodba o veliki družini, ki ne more pridobiti stanovanja, večjega od 14 kvadratnih metrov, ker so iz neznanih razlogov vedno na dnu liste solidarnostnega stanovanjskega sklada. Starejši otrok ima vedenjske in čustvene težave, žena pričakuje tretjega otroka: »Kmalu bo prijokal na svet tretji otrok (prekinitev nosečnosti zaradi zdravstvenega stanja žene ni bila dovoljena), ki v lastnem domu ne bo našel prostora zase.« – Sledi zgodba o šestletni Urški, ki je

izvenzakonski otrok duševno prizadete matere, ki živi na majhni kmetiji s svojimi prav tako prizadetimi starši in sestro. Otrokov oče je očetovstvo priznal in se kasneje z materjo poročil, živi pa še vedno ločeno od nje v precej oddaljenem kraju, ker ga ženina družina noče sprejeti medse.

Družina živi v nepopisni nesnagi, Urška je nekomunikativna, ob nagovoru »samo apatično zija vate. Po zunanjem videzu je sicer zdrav, normalen,

celo lep otrok, nemogoče pa je ugotoviti njegove mentalne sposobnosti, ker ne kontaktira.« Angažirala se je tudi že patronažna služba, a brez uspeha. Socialne delavke so poskušale animirati Urškinega očeta, a zaman, ker »ne zna uveljaviti svoje volje«. Potem so otroka poskusno peljale v šolo, a »Ko je vstopila v razred, je dobila pravi histerični napad in se oklenila matere tako, da je bila edina možnost spustiti jo domov.« V dilemi, ali naj sprožijo postopek odvzema starševskih pravic in otroka odvzamejo, so se socialne delavke obrnile na psihiatre, ki so zdravili Urškino mater, toda »dobili smo odgovor (citiram dobesedno): glede vzgojne sposobnosti matere se načeloma ne bi mogli opredeliti«. Še več:

Pred dvema mesecema pa se je Urški pridružil še novorojen bratec, kajti noben zakon ne preprečuje rojevanja otrok, ki nimajo najosnovnejših pogojev za življenje in razvoj. Koliko takšnih bratov in sestra bo Urška še dobila?

Petletna Irena živi v rejniški družini že od šestega meseca starosti, njena mamica, ki je odraščala v »hudo neurejeni družini z očetom alkoholikom, materjo, ki je bila težak nevrotik, v velikem pomanjkanju«, je imela komaj 16 let, ko jo je rodila:

Ne da bi končala osnovno šolo, se je zaposlila, se po malem vdala alkoholu in zahajala v moško družbo, kjer je iskala nadomestilo za izgubljenega očeta. Nasedla je enemu od neodgovornih moških in rodila Ireno, ki svojega očeta ne bo nikoli poznala.

V sklepnem razdelku članka Škorc obžaluje, da »ena organizacija dela mimo druge«, in ponovi izhodiščno misel: iz predstavljenih primerov je razvidno, kje so omejitve socialne službe, kaj lahko stori, »kje pa je nemočna,« in dodaja:

Socialno delo ni rutinsko delo, ki se ukvarja z dodeljevanjem denarnih pomoči, kot si marsikdo predstavlja, pač pa je reševanje najbolj zapletenih človekovih osebnih in družbenih problemov, zahteva osebno zrelost, razsodnost, elastičnost, strokovno usposobljenost in odgovornost delavca, ki ga opravlja. /.../ Moj namen ni bil v tem članku opravičevati premajhno uspešnost socialne službe ali braniti se pred očitki javnosti na račun našega dela, temveč opozoriti bralca na kompleksnost problematike, načine reševanja in na ovire, ki nas onemogočijo, kakor tudi na to, da vseh neuspehov ne bi pripisovali malomarnosti socialnega delavca.

Od časa tega zapisa je minilo pol stoletja. Ne gre dvomiti, da bi maršikdo, ne le socialne delavke, te zgodbe zdaj prepoznal kot na moč podobne tistim, s katerimi se socialno delo ukvarja tudi zdaj, vključno s frustracijo, ki veje iz članka. Z nekoliko humorja bi lahko celo rekli, da problemi uporabnic, uporabnikov socialnega dela očitno ostajajo v okvirih železnega in nepreseženega repertoarja, da pa je morda najbolj vidna sprememba v besedišču, ki ga je Škorc uporabila pri zapisovanju jedrnatih, grozovitih zgodb, ko ga primerjamo z današnjo politično korektno, v evfemizme zavito strokovno govorico o duševnem zdravju, zasvojenostih ter medpartnerskem in družinskem nasilju.

Še ena opazna razlika je med tedaj in zdaj: Škorc je namreč živel in delala v času, ko je bilo mogoče tak članek popolnoma pričakovano, upravičljivo skleniti s samozavestno moralno jasnostjo in vrednostno klenostjo, četudi na račun senzibilnosti do »barab, pijancev in občinskih revežev«, kar je v socialistični moralni shemi pomenilo delomrzneže in alkoholike:

Odgovornost za človeka je odgovornost družbe in posameznika, zato je dolžnost vsakega izmed nas izpolnjevati jo. Osvojiti moramo miselnost, da socialna služba dela za človeka v stiski, ne pa za barabo, pijanca ali občinskega reveža, in da smo kreatorji in soustvarjalci socialne politike in družbenih razmer vsi ljudje. Šele s tako miselnostjo bodo senzacionalni članki v revijah izgubili vrednost, socialna služba pa bo dobila svoje pravo mesto v družbi in somišljenike, ki se bodo ob branju takih člankov vprašali: ali tudi jaz lahko storim kaj dobrega za sočloveka?

Zadnje vsekakor priča, da je bila zgodovina napadov na socialno delo, ko je Škorc napisala svoj časopisni prispevek, že utrjena praksa, ne pa morda kako redko in izjemno dogajanje. Struktura tega dogajanja, kot jo razberemo iz frustrirano jeznega tona zapisa, je bila obremenjena s paradoksom: v zaključku avtorica svoje bralstvo opomni: »odgovornost za človeka je odgovornost družbe in posameznika, zato je dolžnost vsakega izmed nas izpolnjevati jo«, s čimer svoje bralstvo opomni na brezprizivni socialistični moralni imperativ, po katerem so vsi ljudje odgovorni za dobrobit vseh, hkrati pa kot predstavnica ene državne ustanove izraža frustracijo zaradi drugih državnih ustanov – policije, sodišč, bolnišnic, solidarnostnih stanovanjskih skladov, ki delajo »ena mimo druge«. Tik pred citiranim sklepnim odstavkom Škorc namreč takole zapiše svojo racionalizacijo jedra težav:

Socialno službo danes še vedno tarejo veliki kadrovski in prostorski problemi (posebno v manjših občinah), preobremenjenost, kar še dodatno zmanjšuje njeno učinkovitost. Ne smemo pa mimo dejstva, da je bilo s pomočjo te službe rešenih že ogromno število takih in drugačnih socialnih problemov, ki pa jih kaj radi prezremo.

Menim, da je socialno delo v današnjem času še vse premalo upoštevano in povezano z drugimi dejavnostmi, ki skrbijo za človeka. Potrebno bi bilo večje sodelovanje s šolami, zdravstvenimi ustanovami, sodišči, delovnimi organizacijami ter skupno dolgoročno načrtovanje dela, da se ne bi dogajalo tako kot danes, da ena organizacija dela mimo druge.

Škorc torej razgrinja način (dis)funkcioniranja družbene strukture, ki jo še zdaj zlahka prepoznavamo; razlika je pač v tem, da zdaj družba in država nimata vgrajene doktrine o obvezni solidarnosti, na katero je bilo tedaj mogoče apelirati, in da razmere, ki povzročajo težave klienteli socialnega dela, niso več v lastniški in nadzorni kontroli države, ampak so večinoma privatizirane, na primer podjetja, ki so v zasebni ali pretežno zasebni lasti, ali sistemsko osamosvojene, kot so sodni sistem, ki ima normativno zagotovljeno neodvisnost od državnega izvršilnega aparata. Kar zlasti ostaja enako, pa je prepoznavna državnih ustanov socialnega dela kot krivcev za neustrezno reševanje razmer. Škorc glede primera male Urške navaja, da »Na center dobivamo anonimna pisma o nemogočih razmerah in z vprašanji, zakaj ne storimo ničesar za tega otroka«; dandanes se to okrivljanje izraža v veliko manj inhibiranih, *ad personam*, izrazito mizoginih formulacijah: če je bilo socialno delo pred pol stoletja kot ustanova države obtoženo premalo učinkovitega dela, je zdaj v delu, ki je še vedno ustanova države, deležno zaničevanja predvsem zato, ker je pretežno naseljeno z ženskami.

Izbor, metode in cilji medijske analize

Ni naključje, da je Škorc v svojem prispevku iz leta 1975 kot prvi primer v članku opisala nasilje v družini, v kateri je kot realistična razrešitev situacije, ki jo je sprožil nasilen mož in oče, grozil odvzem otrok. Očitno so to natanko tiste situacije, ki so tedaj, in še zdaj, izzovejo največ škandaliziranja javnosti po tem, ko mediji take zgodbe senzacionalizirajo v zavedanju, da jim bodo prinesle večjo branost, večjo gledanost, več klikov, več denarja.

Tako situacijo smo kot pomembno okoliščino umeščanja socialnega dela v družbi zaznali, ko smo načrtovali projekt, v sklopu katerega je bil opravljen nabor medijskih prispevkov o socialnem delu, ki ga to poglavje predstavlja. To besedilo prinaša analizo izbora tega materiala, ki odgovarja na nakazano vprašanje: Kako je strukturirana javna (ne)naklonjenost do socialnega dela, ki določa t. i. javno podobo poklica? In drugič: V kolikšni meri gre za mizoginijo, ker je socialno delo pretežno poseljeno z ženskami, v kakšnih kontekstih se izkaže in kaj razkriva o družbenem funkcioniranju? V razpravi bom nadaljevala in povezala nastavke premislekov, ki so v tej knjigi predstavljeni v poglavju *Socialno delo, ta ženski poklic*.

V raziskavi smo izvedli kliping za obdobje 10 let pred začetkom empiričnega dela na projektu, torej za okroglo obdobje 2010–2020. Izbrali smo zlasti tiskane medije, ki imajo v zajetem obdobju že vsi po vrsti tudi spletne izdaje, in sicer proporcionalno glede na lokacije, ki jih prvenstveno pokrivajo (lokalno vs. nacionalno), in tip žurnalizma, ki jih določa: dnevno časopisje velikih naklad, lokalno časopisje dnevniškega tipa, revije-periodike, ki so večinoma tedniki, in za potrebe kontrolnega fonda vpogled v objave na družbenih medijih (FB, X – bivši Twitter). Kliping smo naredili v aplikaciji OneNote.

Za osnovne informacije o ustroju medijske pokrajine v Sloveniji smo vzeli celo vrsto ekspertnih in statističnih virov o lastniški strukturi, nakladah, branosti in prodajnosti, še zlasti poročilo Državnega zbora RS iz septembra 2020, naslovljenem Mediji v Sloveniji – tržni deleži in lastništvo.² Temeljne konture poročila navajajo:

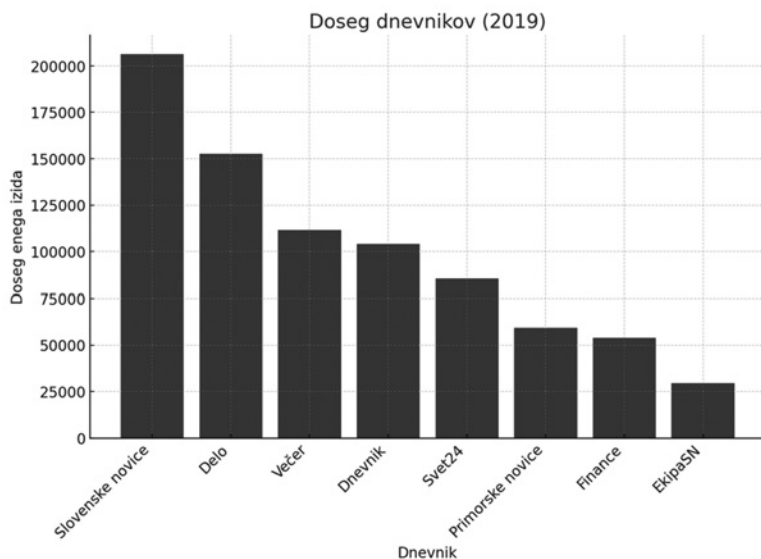
Raziskava branosti in bralcev leta 2019, ki jo izvaja Valicon, je pokazala, da tiskane izdaje vseh dnevnikov dosežejo 421.700 bralcev v populaciji od 15 do 75 let. Toliko jih prebere vsaj eno tiskano izdajo dnevnikov v času izida. Priloge vseh dnevnikov in časopisov dosežejo 632.600 bralcev, ki v času enega izida v roke vzamejo vsaj eno prilogo. Časopisi in revije dosežejo skupaj 1.213.700 bralcev vsaj enega časopisa ali revije (brez prilog) (STA). Po podatkih Mediane 65 % bralcev v starosti od 15 do 75 let bere tiskano ali digitalno izdajo dnevnih časopisov (Mediana). (str. 2)

2 Avtorja sta Nina Zeilhofer in Benjamin Zajc, poročilo je dostopno na: https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/Publikacije/Zborniki_RN/2020/Mediji_v_Sloveniji_-_trzni_delezi_in_lastnistvo.pdf.

Podatke iz poročila o dosegu posameznih tiskanih medijev, dnevnikov in tednikov, smo ekstrapolirali v naslednja grafa:

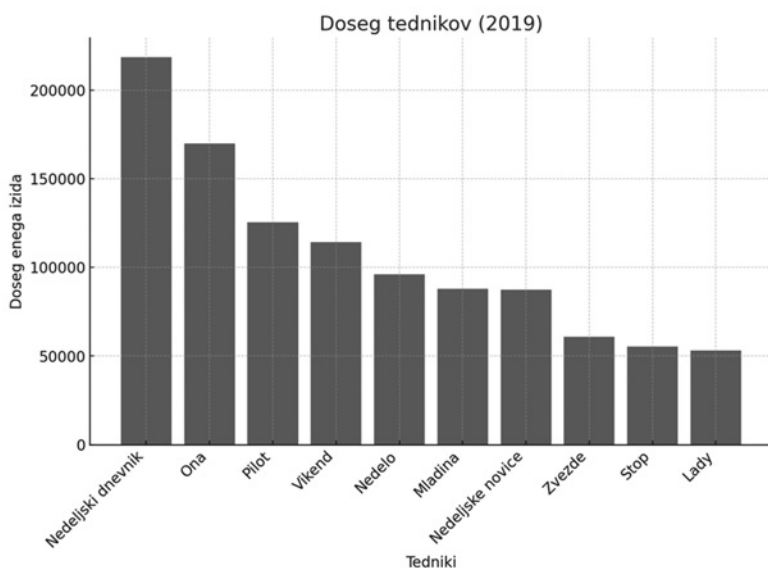
Slika 1:

Doseg dnevnikov (2019). Vir: Poročilo DZ RS, sept. 2020

Slika 2:

Doseg tednikov (2019). Vir: Poročilo DZ RS, sept. 2020

Vse te časopisne publikacije ne glede na naklade/branost seveda s svojimi uredniškimi politikami in podloženimi nazorskimi in političnimi stališči targetirajo različne populacije. Zaradi namena medijske raziskave v našem projektu, ki ni bil v ugotavljanju največjih naklad, pa tudi tržnih deležev in lastništva ne, ampak v ugotavljanju razpona nastrojenosti glede ustanove socialnega dela, smo se odločili za naslednji razpored:

- dnevniki: Dnevnik in Delo. Oba dnevnika sta v medijskem prostoru dojeta kot »resna časopisa«, ne nazadnje tudi zaradi svoje dolge tradicije, in se tudi samopredstavljata kot privrženca visokim standardom faktografske natančnosti in novinarske objektivnosti;
- tedniki: Mladina, Demokracija. Medtem ko Mladina velja za odločno »levi« tednik, ki goji javno podobo kritičnega, celo prebojnega novinarstva, je Demokracija konservativen medij, ki je po zvrsti v razvedrilnem žanru, vendar goji določeno kritično zaskrbljenost o različnih družbenih tematikah;
- regionalni/lokalni časopisi: Dolenjski glas, Večer. Oba v svojih regijah, na Dolenjskem in na Štajerskem, dosejata široko branost in sta orientirana predvsem k sporočanju lokalnih novic in tematik, ki zadevajo velike družbene skupine v regiji: podeželsko kmečko prebivalstvo, novice iz lokalnega trgovinskega, proizvodnega, kulturnega sektorja, in to materijo organizirata prvenstveno po občinskem ključu.

Poročilo DZ RS 2020 o regionalnem tisku ne govori, vendar smo ga v raziskavi dodali v vednosti, da so centri socialnega dela lokalno pomembna in javnosti močno izpostavljena ustanova države. Medtem ko so podatki o nakladi, tržnih deležih in lastništvih prav gotovo pomembni za razumevanje formacije različnih nazorskih/političnih perspektiv na katerokoli družbeno tematiko, nam v sklopu našega namena ne bi bilo mogoče branosti tega ali onega medija neposredno prevajati v kakršenkoli pomenljiv izid glede odnosa tega bralstva do javne podobe ustanove socialnega dela. Nismo tudi želeli količinsko preverjati odnosa tega bralstva po kaki vrednostni lestvici od pozitivnega do negativnega, kot to lahko ugotovljajo medijske analize na podlagi reprezentativnih ali holističnih vzorcev. Nasprotno, iskali smo vrste in sloge poročanja in mnenj o ustanovi socialnega dela in povode, upravljanje in ciljno sporočanje o dogajanjih okrog

socialnega dela, ki sproža t. i. medijske senzacije in valove močno angažiranih odzivov bralstva in javnosti sploh na take dogodke, ki so jim pač dostopni skoraj izključno prek medijskega posredništva. Z drugimi besedami, način, kako medijsko sporočanje odjemalcem sporoči faktografijo in potek kakega takega dogodka in kako jim implicitno ali eksplicitno ponudi interpretacijsko pot in končno presojo o dejstvih in akterjih v dogajanju in njihovih deležih odgovornosti za potek in razplet dogodkov, je tisto, kar smo se namenili dokumentirati in analizirati.

V nadaljevanju bom izbor iz tega gradiva, omejenega na objave dnevnika Delo, predstavila v treh interpretativnih kategorijah:

- poročanje o rutinskem delu ustanov socialnega dela, predvsem centrov za socialno delo, pri čemer je težišče zgodb redna, nizkokrizna interakcija med centrom za socialno delo, uporabniki in drugimi akterji;³
- poročanje o srednje- in visokokriznih dogajanjih znotraj ustanove socialnega dela v kakršnemkoli kontekstu;
- poročanje o visokokriznih dogajanjih, pri čemer je socialno delo eden od akterjev in dosežejo medijsko senzacijo v kategoriji reševanja težav v družinah.

Omejitev na en medij, Delo, last korporacije, ki ima ob častljivo starem dnevnem časopisu tudi celo vrsto prilog in revijalnih publikacij in najbolj obširen arhiv tiska v Sloveniji,⁴ sem se za potrebe tega zapisa omejila zato, ker sem pri prebiranju in sortiranju naborov iz vseh naštetih medijev opazila, da je v obseženem desetletnem obdobju prispevkov iz druge kategorije približno enako kot tistih iz tretje. Omejila se bom na obdobje med letoma 2010 in 2019: prvi

3 Projekt je že v prijavi najavil, da se bomo pri zbiranju gradiva po vseh najavljenih metodah držali omejitve na delo in personal, pretekli in sedanji, zgolj centrov za socialno delo, ker so bili v časovnem okviru, ki ga je raziskovalni načrt postavil (desetletje pred slovensko osamosvojitvijo do 2020), in so še vedno osrednja institucija socialnega dela pod okriljem države.

4 Te publikacije so: Nedelo, Slovenske novice, Nedeljske novice, Onaplus, Sobotna priloga, Ona, Odprta kuhinja, Delo in Dom, 50 Plus, Vikend, Suzy, Polet. Ima tudi sekcijo podkastov in spletno stran ter arhiv v angleščini. Delov arhiv obsega okrog 10 milijonov enot časopisnih izrezkov iz svojega in drugega časopisja in revij. Spletni arhiv dLib ima arhivirane vse številke dnevnika Delo od leta 1959 v RIS, ki so berljive v aplikaciji EndNote. Pri zbiranju gradiva smo se omejili na spletne objave na podlagi mesečne naročnine.

datum ustreza projektno določeni startni časovni točki, drugi pa ima dva mejnika: dne 15. aprila 2019 je začel veljati družinski zakonik, sprejet leta 2017, v celoti, kar je pomenilo, da se je na ta dan pristojnost centrov za socialno delo (dalje: CSD) pri odločanju o odvzemu otrok prenesla na sodišča, CSD-ji pa morajo po novem zagotoviti strokovno navzočnost pri odvzemih:

CSD bodo morali urediti tudi delo zunaj uradnih ur. Potrebovali bi tudi dovolj specializiranih izvršiteljev, posebej strokovno usposobljenih za prisilne izvršbe, v katerih so vključeni otroci, saj so to zanje grozljive izkušnje in je zato nujno, da imajo ljudje, ki jih izvajajo, ustrezno znanje za varovanje njihovih interesov, da se prizadetost ublaži.

Sodišča naj bi starše, proti katerim se izreče ukrep, napotila v brezplačne terapevtske programe za izboljšanje starševskih kapacitet, ki naj bi jih vodili CSD. (Barbara Hočevar, 15. 4. 2019)⁵

Konec leta 2019 je prinesel tudi pričakovanja o skorajšnjih ukrepih glede pandemije covid-19. Od leta 2020 do zdaj sta najpogostejši tematiki v dnevniku Delo, vezani za socialno delo, dolgotrajna oskrba in osebna asistenca.

Kaj centri za socialno delo počnejo vsak dan

Leta okrog letnice 2010 so zaznamovale posledice svetovnega finančnega zloma, ki se je v ZDA dogodil pozno v letu 2007, izbruhnil pa v letu 2008. Arhivski prispevki v Delu potrjujejo splošne in strokovne zaznave in analize (gl. npr. Perko, Tršelič Selan, Kajzar, 2014; Damjan, 2013), da so se občutne socialne posledice, še posebno brezposelnost, v Sloveniji pokazale leto do dve za tem in se omilile šele okrog leta 2015. To, kar so zaznali in reševali CSD, je bila predvsem množična brezposelnost; ob vsem pa se je začelo tudi uvajanje nove računalniške programske opreme za obračunavanje in nakazovanje socialnih transferjev, kar je povzročilo veliko preobremenjenost centrov in precejšnje nezadovoljstvo med prejemniki. Leta 2011 se je kriza brezposelnosti še stopnjevala. Direktorja CSD-jev Radovljica in Jesenice sta komentirala takole:

5 Ta format navajanja citatov iz časopisa Delo bom uporabljala v celotnem besedilu, ker gre vedno za isti vir: avtor/ica, datum.

Za območje zgornje Gorenjske je značilen tudi visok delež starejšega prebivalstva (nad 65 let), pri čemer še posebej izstopa Bohinj, pravi Miloša Kos Ovsenik, direktorica CSD Radovljica. Pogosto opažajo, da družine minimalno presegajo cenzus za pridobitev denarne socialne pomoči in se znajdejo v finančnih težavah, ko je treba kupiti šolske potrebščine, ozimnico ali kurjavo.

Prejemniki denarnih socialnih pomoči so brezposelne osebe, vse bolj pogosto tudi zaposleni, ki jim plače ne zagotavljajo socialne varnosti, in upokojnenci z nizko pokojnino, ki zlasti pozimi ne zmorejo poravnati vseh stroškov, pravi Božo Pogačar, direktor CSD Jesenice in dodaja, da za zdaj ne kaže, da bi se razmere v kratkem času izboljšale. Vzporedno s povečevanjem števila denarnih socialnih pomoči se povečuje tudi druga problematika: spreminjajo se moralne norme, več je nasilja na vseh nivojih, alkoholizma, narkomanije, našteva Pogačar. (Blaž Račič, 28. 4. 2011).

Tedanji krizni minister dr. Ivan Svetlik je uvedel preživnine za otroke v rejništvu, ki so se nakazovale na posebne, na novo odprte račune:

Novo Celje pri Žalcu – Poleg nove določbe, da bo odločanje o odvzemih otrok in njihovi namestitvi v rejniške družine preneseno iz centrov za socialno delo (CSD) na sodišča, predlog za starše otroka rejenca uvaja obvezno preživnino ter s tem vsaj delno poplačilo za izvajanje rejniške dejavnosti v proračun, je pred približno 700 udeleženci sedmega srečanja rejniških družin Slovenije v Novem Celju pri Žalcu včeraj pojasnil minister za delo, družino in socialne zadeve Ivan Svetlik. Preživnina, ki jo bosta plačevala starša otroka v rejništvu, bo prihodek državnega proračuna, iz katerega bodo razlika do določene višine oskrbnine za rejenca nakazovali na poseben otrokov račun. Za ta namen ga bo odprl otrokov skrbnik. Prenos odločanja o odvzemih otrok in njihovi namestitvi v rejništvo na sodišča po besedah Ivana Svetlika pomeni, da bodo CSD tudi od zdaj lahko odločali o nujnem odvzemu in namestitvi otrok v rejništvo, vendar za največ šest dni. Takoj po uvedbi takega ukrepa bodo morali sodišču v 48 urah predlagati izdajo začasne uredbe, drugače bo ukrep prenehal veljati. (An. B., STA, 28. 9. 2010).

Kriza s programsko opremo in sestavljanjem baz podatkov vseh prejemnikov socialnih transferjev se je začela leta 2012, že leto prej pa kriza z varstvenim dodatkom, ki so se mu upravičenci začeli množično

odpovedovati, ker je bil spremenjen v posojilo, ki je bremenilo dediče upravičencev. Dne 23. novembra je Delo objavilo članek z alarman-tnim naslovom »Socialni prejemki«:

»Z reformo skačemo v bazen brez vode.« Centri za socialno delo so tudi kadrovsko nepripravljeni, a o tem javno ne smejo govori-ti. Ljubljana – Na ministrstvu za delo zagotavljajo, da priprave na uveljavitev nove socialne zakonodaje potekajo po načrtih. Na 62 centrih za socialno delo, ki bodo od novega leta edini naslov za uveljavljanje socialnih prejemkov, povedo nekaj popolnoma druge-ga, zgolj neuradno.

Na centrih za socialno delo (CSD) uradnih izjav o zamudah pri pripravih ne dajejo, neuradno pa ne skrivajo zaskrbljenosti, celo panike. »Če bi javno povedal, kar mislim, bi se hudo zameril nad-rejenim na ministrstvu,« je dejal eden naših sogovornikov. /.../ Na ministrstvu za delo v zapletih ne vidijo težave. Centre bodo do ja-nuarja prihodnje leto okrepili s 152 na novo zaposlenimi, pojasnju-jejo. Večino od 92 sporazumov o prevzemu občinskih delavcev so že podpisali in prvih dvajset jih bo prišlo na centre decembra, preostali januarja. (Nevenka Žolnir, 25. 11. 2011).

Nekaj mesecev nato je tedanja informacijska pooblaščenka Nataša Pirc Musar javno zagotovila oster nadzor nad varnostjo baze:

Na ministrstvu za delo so ob današnji predstavitvi informacijskega sistema za odločanje o pravicah iz javnih sredstev zagotovili, da si bodo prizadevali za to, da bo težav čim manj. Gre za velik sistem, ki povezuje 37 podatkovnih virov in 22 institucij.

Prihodnji teden bodo na CSD opravili prvo inšpekcijo in preverili, kako sistem deluje. Pirc Musarjeva je pojasnila, da bodo preverili, ali je spoštovano načelo sledljivosti in ali so v sistemu res tisti po-datki, ki jih dopušča zakon.

Kot informacijska pooblaščenka bo, kot pravi, nadzirala pravice do dostopa do podatkov in nelegitimne vpogleda v bazo podatkov. »Ne bom dovolila, da se po bazi pase firbec,« je zagotovila.

Kot pravi, si ne dela utvar, da se to ne bo dogajalo. »Vendar naj se vsi javni uslužbenci zavedajo, da bom redno pregledovala sledljivost v ba-zah,« je opozorila. Kot dodaja, je baza namreč zgrajena tako, da bo vsakdo, ki bo vanjo vstopil, pustil za sabo tudi sled. (Ni. Č., 12. 1. 2012).

Že teden dni nato je nastala kriza:

130.250 novih vlog na centrih za socialno delo. Centri izvajajo prednostno obravnavo vlog prosilcev, ki prvič uveljavljajo pravice na področju socialnega varstva. Ljubljana – Sekretarka na Skupnosti CSD Darja Kuzmanič Korva je povedala, da so delavci na centrih preobremenjeni. Veliko dela imajo tudi s spoznavanjem novega informacijskega sistema, ki je zaradi svoje kompleksnosti zelo zahteven projekt.

Z računalniško aplikacijo, ki so jo dobili šele prejšnji teden in na podlagi katere bodo socialni delavci odločali o dodeljevanju socialnih pravic, imajo na centrih še vedno težave, zato nalog ne morejo izvajati tako, kot si želijo, je povedala Darja Kuzmanič Korva.

Na ministrstvu za delo zagotavljajo, da bodo pomanjkljivosti odpravili in zagotovili nemoteno delo centrov. Od tega je odvisna tudi hitrost odločanja in ažurnost pri izdajanju odločb.

Če bi sistem deloval brezhibno, bi centri odločbe lahko izdali takoj, ko bi iz sistema prejeli podatke. Novi sistem je pod drobnogled vzel tudi informacijski pooblaščenec, ki preverja, ali so podatki v aplikaciji dovolj zavarovani, da ne bi nastale zlorabe.

Namestnica informacijske pooblaščenke Rosana Lemut Strle je za STA povedala, da so z rezultati zadovoljni. »Kar smo videli doslej, je solidno,« je dejala in dodala, da bo končna ocena znana konec januarja.

Na CSD so samo decembra prejeli 130.250 novih vlog, o katerih je treba odločiti po novi zakonodaji. Centri so vloge pregledali in v skladu z navodili resornega ministrstva določili prednostno obravnavo vlog prosilcev, ki prvič uveljavljajo pravice na področju socialnega varstva. /.../ Do konca lanskega leta je Zpiz prejel približno 9700 zahtevkov za odpoved pravice do varstvenega dodatka (približno 20,8 odstotka) in približno 1800 zahtevkov (13 odstotkov) za odpoved pravice do državne pokojnine.

Da ne bi nastajali večji zaostanki, delajo zaposleni na centrih čez polni delovni čas, direktorji pa so prerazporedili več strokovnih delavcev na začasno izvajanje nalog po novi zakonodaji.

Na vseh 62 CSD po Sloveniji so zaposlili tudi 81 »prenesenih« delavcev iz občin, hkrati poteka izbor za zaposlitev tako imenovanih informatorjev. Predvidoma jih bo 64, zaposlovali pa jih bodo od februarja dalje. (Erika Repovž, 20. 1. 2012)

Slab mesec zatem je Delo poročalo, da »Na centrih za socialno delo vladajo izredne razmere:«

Socialni delavci se vse glasneje pritožujejo, da so pritiski nanje preveliki in da v takšnih razmerah vse težje delajo. V uredništvo smo prejeli številne anonimne klice prestrašenih in prizadetih delavcev, ki so nam zaupali, da od njih zahtevajo nemogoče in da kljub čezmernemu delu ne bodo mogli izdati odločb (po nekaterih ocenah jih je okrog deset tisoč) v predvidenem času. Proces vnosa in pridobivanja podatkov z aplikacijo ISCS2 je namreč izjemno zamuden, saj aplikacija v delu, kjer se povezuje z Gursom, ne deluje.

Perica Radonič, predsednik sindikata centrov za socialno delo, je pojasnil, da socialni delavci dobivajo izpise iz Gursa o lastništvu nepremičnin in potem morajo to ročno vnašati nazaj v sistem, saj aplikacija sama tega ne naredi. Na nekaterih področjih imajo teh izpisov za eno osebo tudi do deset strani, kar vzame izjemno veliko časa. »Nesprejemljivo je, da se odgovornost za nastale razmere in za zamude, ki so nastale pri izdajanju odločb, prenašajo na zaposlene, ker smo na probleme že od oktobra lani opozarjali tudi na ekonomsko-socialnem svetu in dobili zagotovilo ministra Svetlika, da bodo problemi do konca januarja odpravljeni. (Erika Repovž, Anže Voh Boštic, 15. 2. 2012).

Še leta 2014 so se CSD-ji borili s posledicami finančne krize: Septembra so v Ljubljani ugotovili, da imajo denar za socialne transferje, vendar jih vsaj 1400 ljudem ne morejo izplačati:

Približno 1500 prejemnikom denarne socialne pomoči so banke zaradi dolgov, izvršb in drugih razlogov zaprle bančne račune, zato jim centri za socialno delo nimajo kam nakazovati ta denar, ki večini med njimi zagotavlja osnovno preživetje. Pri pristojnem ministrstvu so že pred enim letom napovedovali rešitev, a te še zdaj ni. /.../ Na MDDSZ so nam odgovorili, da še iščejo ustrezno rešitev za ureditev problematike tistih, ki prejema denar z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev in imajo izvršbo na svojih računih. /.../ Proučujejo več možnosti – izplačevanje prejemnikom na dom, možnost dviga sredstev na pošti ali pa predplačniške kartice. Vsekakor pa bo treba rešitev izbrati v postopku javnega razpisa. Kar zadeva »socialne račune«, še iščemo najustreznejšo možnost, ki bi bila tudi finančno najbolj sprejemljiva. Dokončne odločitve glede tega še nismo sprejeli,« še pojasnjujejo na MDDSZ. (29. 9. 2014).

Kot je razvidno iz prinesenih odlomkov, so pri teh problemih z rutinskimi deli avtorji/uredništva prispevkov dosledno naklonjeni CSD-jem in tam zaposlenim, celo tako, da izpostavljajo opresivne direktive, ki so jim zaposleni podvrženi – prepoved komuniciranja z javnostjo –, in da z novinarji govorijo pod pogojem anonimnosti, na primer. Dosledno se namreč izkaže, da so zagate in domnevne napake v delu CSD v resnici napake te ali one višje državne instance. Le v enem primeru iz novembra 2014 se je novinarka Erika Repovž izrazila nekoliko nenaklonjeno o vseh vpletenih instancah: šlo je za odločbe o štipendijah polnoletnih dijakov, ki so jih izdajali CSD-ji, v njih pa so bile v utemeljitvi dodelitve navedene vse podrobnosti finančnega stanja staršev. CSD-ji so pri pisanju odločb sledili zakonu, kar je potrdil tudi urad informacijske pooblaščenke, vendar so bile napake tudi v postopkih na CSD. »Ko morajo starši otrokom polagati račune« je naslov prispevka:

Brez privoljenja staršev dobijo otroci kar po pošti vpogled v vse njihove prilive v tekočem letu, vključno s plačo, regresom, honorarji, ipd., natančno pa je navedeno tudi stanje na tekočih in varčevalnih računih ter vse premično in nepremično premoženje v lasti roditeljev. /.../ Da so natančni podatki o finančnem in premoženjskem stanju navedeni zato, da lahko osebe preverijo, ali odločba temelji na pravih podatkih, so nam povedali tudi na ministrstvu za delo, kjer se očitno zavedajo, da se CSD-ji večkrat zmotijo. Zmotili so se tudi v primeru naše bralke, kjer so za dva njena otroka, v dveh različnih odločbah, ki sta jih sicer podpisala dva različna referenta, izračunali različni povprečni dohodek na osebo v (isti) družini. (Erika Repovž, 9. 10. 2014).

Zmeda, politična čudaštva in kazniva dejanja znotraj CSD

Kot rečeno je ta vsebinski segment prispevkov o socialnem delu v CSD približno enako obsežen in pogost kot tretji, ki obravnava krize v družinah in odvzeme otrok. Dogodki, ki jih opisuje, so po svoji razpoloženosti do socialnega dela kot ustanove v različnih legah, kot bo videti iz odlomkov. – Najzgodnejša peripetija, ki je zaznamovala začetek obseženega obdobja in se vlekla vse v leto 2017, je bilo razkritje, da je uslužbenec CSD Šiška Ljubljana svoje

starejše uporabnice in uporabnike goljufal tako, da jih je prepričal, da so mu prepustili v upravljanje svoje premoženje, preden so šli v dom za starejše. Saga o M. O., pozneje identificiranega kot Matjaž Ogorevec, je v javnosti izbruhnila v septembru 2010, novica pa je podana v celoti:

Huda kršitev ljubljanskega socialnega delavca. Socialna inšpekcija je ob notranjem nadzoru Centra za socialno delo Ljubljana-Šiška ugotovila, da je uslužbenec M. O. zlorabil uradna pooblastila in na nezakonit način prišel do stanovanja, ki je bilo prej last njegovega varovanca. Primer je bil prijavljen policiji, uslužbenec pa odpuščen.

Ljubljana – Kot v sporočilu za javnost navaja direktor CSD Ljubljana-Šiška Miha Rotar, je center ukrepal 6. aprila, ko je prejel zapisnik socialne inšpekcije, iz katerega je bil razviden sum kaznivega dejanja. Takoj zatem so bila zaposlenemu odvzeta vsa pooblastila. Po postopku, izpeljanem glede na določila zakona o delovnih razmerjih, mu je 24. aprila iz krivdnih razlogov prenehalo tudi delovno razmerje.

CSD Ljubljana-Šiška trenutno pregleduje še druge strokovne zadeve, ki jih je M. O. vodil v času svoje 15-letne zaposlitve na CSD Ljubljana-Šiška, navaja direktor. Ob tem poudarja, da bo center tudi v prihodnje tesno sodeloval z organi pregona in socialno inšpekcijo, »saj ne sme biti nikakršnega dvoma o tem, ali je bil oškodovan še kateri uporabnik«.

O primeru je sicer danes poročal Žurnal24. Po navedbah časopisa je omenjeni uslužbenec delal na področju skrbništva, kar pomeni, da je delal z otroki in starejšimi, ki jim je delno ali stalno odvzeta pravilna sposobnost. Uslužbenec naj bi varovancu odvzel manjše stanovanje v Šiški, njega pa poslal v socialno varstvo. (Am.B., 8. 9. 2010)

Čez dve leti je Delo lahko poročalo o razvoju zadeve pred sodiščem:

Ljubljana – Ženski je center za socialno delo (CSD) Ljubljana Šiška pred leti postavil skrbnika, a je ta namesto v njeno korist, kot kaže, ravnal v svojo. Ker je najemnino od oddajanja njenega stanovanja menda pobasal v svoj žep, skuša ženska do svojega denarja priti po sodni poti.

Potem ko sta okrožno in višje sodišče zavrnila njeno tožbo zoper CSD in skrbnika, je tožničina pooblaščenka odvetnica Lucija Šikovec Ušaj zoper sodbi vložila revizijo. Kot je poudarila v njej, tožbeni zahtevek, s katerim zahteva 5007 evrov najemnine, ni klasični odškodninski zahtevek, temveč zahtevek zaradi neupravičene obogatitve. /.../ Šišenski CSD je duševni bolnici brez staršev in sorodnikov februarja 2001 za skrbnika postavil (zdaj že nekdanjega) socialnega delavca Matjaža Ogorevca za urejanje vseh njenih finančnih zadev, tudi oddajanje njenega stanovanja.

Dva meseca kasneje je kot skrbnik sklenil najemno pogodbo in oddal stanovanje družbi Prvi graden /.../ in med 2. februarjem 2001 in 21. oktobrom 2002 za varovankino stanovanje pobiral najemnino.

Najemnik mu je plačeval na roke, od tega pa ženska menda ni dobila niti (takratnega) tolarja. Oktobra 2002 je skrbnik stanovanje prodal zakoncema Zenkovič in v kupoprodajni pogodbi za prejem kupnine navedel kar svoj osebni račun, navaja odvetnica. /.../ Sicer pa proti Ogorevcu teče več (pred)kazenskih postopkov. Na ljubljanskem okrožnem državnem tožilstvu so zoper njega v letih 2010 in 2011 prejeli štiri ovadbe.

Leta 2015 je Delo poročalo o sojenju in nato obsodbi Ogorevca v tretjem primeru ter zaporni kazni. V tem primeru piske in pisci člankov niso napadali institucije socialnega dela, niti CSD; vztrajno so poudarjali hitro reakcijo inšpekcije. – Naslednja zgodba, ki se je tudi vlekla več let, se je odvijala v CSD Slovenj Gradec in okoli nje, zadevala pa je dolgotrajno in mučno izbiranje novega direktorja: kandidat, v povezavi s katerim so se dogodili zapleti, je bil najprej obtožen, da se je za direktorovanje po strankarski liniji kar dogovoril, še preden je bil prvi razpis. Svet zavoda je nato prvi razpis razveljavil:

/.../ Po neuradnih podatkih je med petimi kandidati za direktorja tudi vsaj ena kandidatka iz vrst zaposlenih na CSD, ki ima podporo sodelavcev ter izpolnjuje vse zahtevane pogoje. Vendar Balant pravi, da pri izbiri kandidata strokovna izobrazba, poznavanje in izkušnje s področja socialnega dela ne bodo odločujoči. »Strokovne zadeve opravljajo zaposleni strokovni delavci na CSD,« meni predsednik sveta zavoda CSD in ocenjuje, da mora biti direktor »predvsem dober vodja in motivator«, zato ni nujno, da je strokovnjak s področja socialnega dela. »Prav je, da se spozna na organizacijske zadeve

(Šumečnik je po izobrazbi diplomirani upravni organizator), na pripravo pravnih aktov, na pripravo načrtov dela in da pozna finančno poslovanje ter da zna ravnati z zaposlenimi.«

Razpisni kriteriji vsebujejo tudi strokovni izpit za socialnega delavca, ki pa ga Šumečnik ob objavi prvega (pozneje preklicanega) razpisa za direktorja še ni imel. Opravil ga je 13. decembra, še isti dan pa je bil objavljen ponovljen razpis za direktorja CSD. Če bo izbran Šumečnik, morebitne pritožbe neizbranih kandidatov Balanta ne skrbijo: »Prav gotovo bomo imeli takšno obrazložitev, da bo stala.« (Mateja Celin, 27. 1. 2014)

Poleti istega leta je v zgodbo vstopil slovenjegraški mestni svet. Kandidat Šumečnik, ki je bil v mestnem svetu »hkrati tudi predsednik komisije za volitve in imenovanja«, je na komisiji bizarno postal tarča ocenjevanja svoje osebnosti, kot poudarja naslov prispevka: »Soglasje Šumečnikovi osebnosti«:

Slovenj Gradec – Mestni svetniki so svojemu kolegu Juriju Šumečniku izrekli soglasje k imenovanju za direktorja CSD. Kot je pojasnila podpredsednica komisije, jih ni zanimalo ali in kakšne pogoje izpolnjuje, pač pa so »ocenjevali njegovo osebnost«. Ministrstvo je medtem od CSD zahtevalo celotno Šumečnikovo dokumentacijo, na osnovi katere bo izdalo soglasje za direktorja. /.../ Peter Slemenik (SD) je opozoril, da je svet zavoda že izbral direktorja in čeprav zaposleni temu nasprotujejo, si ne morejo sami izbirati, koga želijo za direktorja. »Tako v gospodarstvu, kot drugje, direktorja izbira lastnik.«

»Mi ocenjujemo, ali je Šumečnik kot oseba primeren za direktorja ali ne, o pravnih zadevah pa naj odločajo pravniki. Mi odločamo politično,« meni Aleksander Camlek (PS). »Podpiram kandidaturo prijatelja Jureta, ki ga dolgo poznam. Če bi o vseh kandidatih, ki smo jih imenovali ali jim podeljevali soglasje, toliko razpravljali, bi morda imeli tudi boljše direktorje,« je dodal Jože Vrabič (SD). Župan Andrej Čas pa je dejal, da je prav, da CSD čim prej dobi direktorja z vsemi pooblastili. Svetniki so nato soglasje izglasovali z le enim glasom proti. Z ministrstva so medtem zahtevali celotno Šumečnikovo vlogo, ki jo bodo preučili, preden ga potrdijo. Tako se bodo končno morali izreči tudi o njegovem izpolnjevanju pogojev, čemur so se doslej kljub več zahtevam vedno izognili.

Kandidat je bil 2. oktobra izbran, pristojni pa so pred tem pozabili imenovati novega v. d. direktorja do časa, ko bi izvoljeni kandidat nastopil direktorovanje, ker se je medtem prvonastavljeni v. d. direktorice mandat končal. Za Delo je povedala:

»Danes smo obglavljeni in očitno je svetu zavoda, ministrstvu in ustanovitelju vseeno. To je brezbrizni odnos do institucije. Pustiti jo brez vodstva, brez opozorila ali dogovora je nezaslišano.«

Zamenjava odgovorne osebe vključuje številne birokratske postopke, ki jih ni mogoče izpeljati v dnevu ali dveh. Glede postopka Šumečnikovega imenovanja se Čuješ Plešejeva pridružuje mnenju kolektiva: »Gre za degradacijo stroke, kar pa se ni zgodilo prvič.« (Mateja Celin, 2. 10. 2014)

Tik po koncu te zgodbe se je podobna kriza, le da z zapletenejšim obratom, dogajala v CSD Trbovlje. Februarja 2015 je Delo poročalo, da svet zavoda že tretjič v devetih mesecih po dveh neuspeših poskusih zaseda, da se odloči med prijavljenimi kandidati, vendar o prispelih vlogah noče nič povedati:

Da se je svet CSD po slabih izkušnjah z dosedanjih dveh razpisov za direktorja, ki sta sprožila burne odzive v javnosti, tokrat zavil v molk, je razumljivo. Znašel se je namreč pred težko preizkušnjo: o novem direktorju morajo odločiti isti svetniki, ki so si pred meseci že prislužili obtožbe o nepravilnosti v postopku izbire direktorja CSD, bili deležni obiska kriminalistov, se po drugem razpisu znašli v prijavi protikorupcijski komisiji, nato pa imeli še nesrečno roko z izbiro kandidatke za direktorico. Podprli so Barbaro Žgajner, bivšo poslanko SNS, Lipe in PS, sicer tudi članico sveta CSD, ki pozneje ni dobila podpore resorne ministrice Anje Kopač Mrak. (Polona Malovrh, 10. 6. 2015)

Čez manj kot dva meseca, 11. avgusta, je svet novega direktorja izbral že četrtič. Naslov prispevka je zelo poveden: »Center za socialno delo talec lokalne politike in molka oblasti. Četrti poskus imenovanja direktorja. Brez vodstva že slabo leto. Dvomi o strokovnosti svetnic. Ministrica za delo ne ukrepa: «

/.../ Vlogi za direktorja CSD, ki na direktorja s polnim mandatom čaka že slabo leto, sta, kakor sta potrdila za Delo, oddala oba

favorita za to funkcijo: Nasta Doberlet Bučalič, gimnazijska profesorica sociologije in znana okoljska aktivistka z opravljenim strokovnim izpitom, ter sedanji v. d. direktorja CSD Rok Zupanc. »Kar smo dosegli v času vedejevstva, me je le še utrdilo v prepričanju, da ponovno kandidiram. V tem času nam je spet uspelo povezati kolektiv in ustvariti tudi nekaj prihrankov,« je povedal Zupanc. Barbara Žgajner, tretja kandidatka, ki se je doslej dvakrat potegovala za direktorico, se na naše klice ni odzvala. Tako nismo mogli iz prve roke preveriti neuradne informacije, po kateri ji je menda novo zaposlitev, zdaj še za štiri ure, pomagal iskati strankarski kolega, ljubljanski župan Zoran Jankovič. (Polona Malovrh, 11. 8. 2015)

Presenetljiv obrat se je dogodil novembra istega leta:

Leto dni po odhodu direktorice trboveljskega Centra za socialno delo (CSD) Irene Grošelj Košnik v poslanske klopi SMC je Furs ugotovil, da ima CSD 27.000 evrov neporavnanih posojil in 46.000 evrov neplačanih socialnih prispevkov zaposlenim. Poleg tega so tri zaposlene na skrivaj zadolžile CSD.

Na kreditnih pogodbah in pod bilancami so tri imena delavk CSD, ki o skrivnostnih poslovnih odločitvah vedo več kot novi v. d. direktorja Rok Zupanc. Zupanca je namreč presenetilo obvestilo Fursa, da CSD bremenijo neplačani prispevki za nazaj, neplačani krediti in še drugi stroški. Čeprav je v CSD zaposlen že leta, ni vedel za tri kredite pri Delavski hranilnici po 40.000, 47.000 in slabih 38.000 evrov v času od 2012 do 2014. Na dveh kreditnih pogodbah sta podpisa Košnikove, ki je CSD vodila skoraj četrt stoletja, preden je kot popolna politična novinka kandidirala za poslanko SMC, in računovodkinje Nataše Perme Guzej. Tretji kredit je CSD najel lani s pooblastilom takratne v. d. direktorice Nataše Pavlovič. Obe sta še vedno zaposleni v CSD. /.../ Ministrica Anja Kopač Mrak je zgrožena: »Če drži, da niso plačevali prispevkov ali so prirejali bilance, gre za zlorabo pooblastil in zaupanja in kaznivo dejanje.« Na vprašanje, ali bo zamenjala članice sveta zavoda, ki jih imenuje MDDSZ, ni odgovorila. (Polona Malovrh, 15. 11. 2015)

Dodajmo, da so obtožbe o nepravilnostih po letu 2020 doletele še dve vodilni delavki CSD-jev: v maju 2022 je bila odstavljena direktorica CSD Ljubljana zaradi odpustitve zaposlenega predstavnika delavcev v svetu zavoda po glasovanju. Julija 2023 je bila odpuščena

pomočnica direktorice CSD Maribor, ki je nezakonito pomagala svojim sorodnikom do enkratne pomoči.

Eksplzivno: odvzemi otrok in prevpraševanje odločitev socialnih delavk

Februarja 2011 je Delo objavilo daljši članek Barbare Hočevar z naslovom »Preprečevanje nasilja v družini«, ki prinaša statistiko nasilja v družini za leto 2010:

Centri za socialno delo (CSD) so lani obravnavali 1928 primerov nasilja v družini, v katerih je bilo 2975 žrtev. Te so največkrat trpele psihično in fizično nasilje, ki so ga v več kot polovici primerov (1082) povzročili partnerji. /.../ Največ obravnavanih žrtev je bilo v starostnih skupinah od 26 do 45 let (1031) in od 45 do 60 let (526), prav tako je iz teh starostnih skupin največ nasilnežev. Vendar so bili med storilci tudi štirje otroci, mlajši od 14 let, 21 je bilo starih od 14 do 18 let. Nimamo jasnih rešitev, kako ravnati v teh primerih, saj pri njih ne moremo ukrepati enako kot pri odraslih. Ne moremo jih napotiti v krizni center, kjer so žrtve nasilja, je še povedala Darja Kuzmanič Korva. Ena od pomanjkljivosti zakona je prav to, da ni ustreznih rešitev za določene skupine ljudi, kot so invalidi in starejši ali mladoletni povzročitelji nasilja. Druga pomanjkljivost se kaže ob intervencijah, ko je treba ukrepati hitro, a se pri namestitvi otroka v varno okolje zatakne pri pridobivanju začasne odločbe. (Barbara Hočevar, 18. 2. 2011).

Že razhajanje pri prvih dveh številkah kaže na to, da v vseh primerih ni šlo za medpartnersko nasilje, ampak da so bili očitno vpleteni tudi otroci, saj je razlika med številom primerov in številom žrtev kar 1047. Kakšni so bili izidi teh primerov, koliko smrtnih žrtev, koliko izdanih ukrepov, v članku ni zapisano. Leta 2010 je novinar Matjaž Albreht za javnost identificiral še en problem pri reševanju posledic toksičnega družinskega okolja: institucionalni mlini pri reševanju situacije odvzetih otrok meljejo prepočasi. Opisal je primer, ki je nastal leta 2003, pa se je razrešil šele čez sedem let:

Leta 2003 je bila zaradi različnih razlogov, ki jih je ugotovil center za socialno delo (CSD), izdana začasna odločba o odvzemu otrok in namestitvev v rejniško družino. Ker vzroki za odvzem otrok niti

po dveh letih niso bili odpravljeni, je bila leta 2005 izdana dokončna odločba o odvzemu in prepoved stikov staršev z otroki. Temu je sledil predlog CSD o odvzemu roditeljske pravice.

Sodišče je v zadevi razpisalo sedem narokov, med njimi pa je bilo vloženih tudi več pripravljalnih vlog, ki jih je moralo sodišče posredovati predlagatelju v odgovor. Na predlog staršev je sodišče junija 2008 izdalo sklep o postavitvi izvedenca in zahtevalo plačilo predujma. Po skoraj štirih mesecih je sodišče ugotovilo, da predujem ni bil plačan, zato dokaza z izvedencem ni izvedlo, ampak je zahtevalo dopolnitev mnenja, ki ga je posredoval sodišču CSD. Potem ko je CSD mnenje dopolnil, je sodišče razpisalo nov narok januarja 2010. Na tem naroku je sklenilo, da se v postopek pritegne nov izvedenec, pooblaščenec CSD pa se je zavezal, da bo plačal predujem. Ker niti CSD predujma ni plačal, je sodišče razpisalo nov narok junija 2010, na katerem je sklenilo, da se dokaz z izvedencem ne izvede, in istega dne izdalo sklep o odvzemu roditeljske pravice.

/.../ Postopek se je zavlekel tudi zaradi ravnanja Centra za socialno delo Ruše, ki ni plačal predujma za izvedenca, s čimer se je postopek za odvzem roditeljske pravice podaljšal za skoraj pet mesecev. Sporna pa je tudi odločitev sodišča, da je izvedbo dokaza z izvedencem vezalo na plačilo predujma. Če je sodišče ocenilo, da je izvedba tega dokaza v otrokovo korist, potem bi ga bilo treba izvesti po uradni dolžnosti. Če pa izvedba dokaza za ugotovitev in opredelitev otrokove koristi ni bila potrebna, so bili vsi postopki imenovanja izvedenca in pozivanja k plačilu predujma nepotrebni in so pomenili le dodatno nepotrebno zavlačevanje sodnega postopka.

V enem primeru jeseni leta 2010 je šlo za sum spolnega nasilja nad triletno deklico, v nadaljevanju pa so se sprli kar delavci v socialnem delu med seboj. Ob razvezi sta se starša strinjala, da deklica ostane pri očetu, nato pa jo je mati, domnevno na spodbudo zaposlene na CSD Ravne na Koroškem, s tožbo zahtevala nazaj in jo tudi dobila. Oče je temu nasprotoval in trdil, da je dokumentiral poškodbe otroka, ki kažejo na spolno zlorabo. V tej točki sta v dogajanje posegla Matic Munc in njegova sodelavka Natalija Markač, zaposlena v zasebni svetovalni organizaciji. Munc, psiholog in bivši socialni delavec, je zaposlene v CSD Ravne na Koroškem obtožil nestrokovnega in pristranega dela:

»Že marca 2010 pa je tudi mati sporočila, da domneva sum spolne zlorabe, kot storilca pa navedla svojega očeta. Preiskava policije se je takrat končala v enem dnevu,« je na včerajšnji tiskovni konferenci povedal Matic Munc in dodal, da sta tako CSD kot policija prikrižala, da sta bila s sumom zlorabe seznanjena že tedaj. Markačeva pa je izpostavila, da je policijska preiskava 3 mesece stala. Decembra je slovenjegraško okrožno sodišče zavrnilo očetovo zahtevo po začasni odredbi, naj do zaključka policijske preiskave hči ostane pri njem, tudi na mariborskem višjem sodišču ni uspel. Čeprav je dokumentiral poškodbe, mu nihče ne dovoli predstaviti dokaze, verjamejo materi na besedo, sta poudarila predstavnika svetovalnice Akcija!

Med utemeljitvami sodišča, za zavrnitev začasne odredbe in torej, da se deklica lahko vrne k materi, pa se zdi Muncu sporna navedba, da je ženska zdaj v varni hiši, torej ne živi več z domnevnim storilcem. »V varno hišo namestijo žrtve nasilja. S strani koga je ona žrtev nasilja? Pred kom se je umaknila? Varna hiša je finta, da bi oče punčko predal. Nobena odločba ji ne preprečuje, da ne gre že naslednji dan nazaj domov,« je kritičen Munc. Zavrača trditve, da oče materi preprečuje stike z deklico, pristal je nanje pri njem doma ali na CSD, vendar se ona s tem ni strinjala.

Matic Munc in Natalija Markač zahtevata od politike, da se odzove, posebej od Katarine Kresal in Janka Gorška, sicer bosta objavila točno povezanost, kdo trguje z informacijami. Po njunih besedah je »krog znotraj policije sprivatiziran, obstaja sprega med CSD in policijo, isti ljudje spravljajo zadeve v predale«. (Barbara Hočevnar, 25. 1. 2011)

Čez dva dni je ista novinarka ponovno objavila članek o zadevi: odvetnik dekličine matere je Munčeve navedbe odločno zanikal:

Miran Kos, ki ostro zanika Munčeve navedbe, da je vplival na medije in razširjal neresnice o koncu zadeve, je v imenu svoje stranke proti dekličinemu očetu vložil več kazenskih ovadb: zaradi sumov kaznivih dejanj podajanja krivih kazenskih ovadb, odvzema mladoletne osebe in spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let. Hkrati je slovenjegraško sodišče pozval, naj izvrši že od junija 2010 pravnomočno sodbo o dodelitvi deklice materi.

Uvodoma je novinarka zapisala tole:

Zgodba triletne deklice iz Mislinje, ki jo je sodišče dodelilo v skrbništvo materi, oče pa je noče izročiti, ker sumi, da jo je dedek spolno zlorabil, je pretresla javnost. Zlasti obtožbe – najprej dekličinega očeta, potem pa še psihologa Matica Munca in Natalije Markač iz svetovalnice Akcija! – o slabem delu ravenskega centra za socialno delo, policije in sodišča so vzbudila veliko zgražanja. (Barbara Hočvar, 27. 1. 2011)

Nejasno je ostalo, nad čim natanko se je javnost zgražala: nad vsebino obtožb ali nad izrekalci obtožb. Tudi ni jasno, po čem je bilo sklepati, da je bila javnost ogorčena; res pa je, da je na spletu najti precej objav o primeru v vsakovrstnih medijih. Je pa Sonja Merljak februarja 2011 v Sobotni prilogi Dela napisala sestavek, v katerem je zavzela stališče, da dedek spolne zlorabe ni kriv. Očitno ji je odgovoril Munc, ki jo je obtožil, da je »salonska mrhovinarka«. V odgovor je napisala zelo prizadet spis, v katerem je Munca med drugim obtožila nelojalnosti do kolegic in kolegov:

Matic Munc je v članku Radi nas ne bodo imeli nikoli, ki je bil objavljen v Sobotni prilogi Dela 15. decembra 2007, izjavil: »Prijava, da nekdo zlorablja svojega otroka, moram resno vzeti. Sam vsakemu prijavitelju dam v podpis zapisnik, s katerim ga seznanim, da mora v skladu z zakonom govoriti resnico in da v primeru krive izjave kazensko in materialno odgovarja. Če CSD kasneje odloča na podlagi krive izjave, je stranka lahko kaznovana z zaporom do dveh let.« Tedaj je bil še zaposlen na centru za socialno delo Moste Polje; bil je tudi predsednik sindikata socialnih delavcev.

Takrat je, ko je govoril o kolegih iz CSD, tudi dejal: »Eni svoje delo opravljajo rutinsko, drugi so cinični. Nekateri strokovni delavci so pozabili biti ljudje.« (Sonja Merljak, 4. 2. 2011)

V letu 2014 so na Gorenjskem obravnavali kar dva medijsko zaznana primera odvzema otrok. V prvem primeru je šlo za komaj 16 mesecev staro deklico. Izredni inšpekcijski nadzor je ugotovil, da je strokovna delavka naredila

... hujše strokovne napake v postopku preverjanja sposobnosti in pripravljenosti družine, da na ustrezen način spremeni neposredno skrb in odgovornost za otroka. Strokovna delavka bo morala ponovno opraviti strokovni izpit in se vključiti v individualno supervizijo,

do takrat pa ne bo smela izvajati nalog s področja obravnave nasilja v družini in obravnave ogroženih otrok, je dejala Trčkova in dodala, da se obravnava družin na centru za socialno delo nadaljuje.

Po mesecu dni je bila deklita vrnjena materi, s položaja pa je odstopila direktorica CSD Radovljica, ker se je počutila objektivno odgovorno. – V Škofji Loki pa je inšpekcijski nadzor ugotovil, da CSD Škofja Loka v decembru 2013 ni naredil nobene napake v postopku odvzema sedmih otrok staršema, ki sta bila opisana kot nezaposlena, ki sta sebe in otroke držala na hudo omejeni dieti in bila zelo verna. Primer družine Šavli je postal medijsko slaven:

Odvzem vseh sedmih otrok družini iz Škofje Loke je lokalno okolje zelo pretresel, v širši javnosti pa se je, tudi zaradi pomanjkljivih informacij, ustvaril vtis, da je Center za socialno delo Škofja Loka (CSD) posegel le zaradi pretirane vernosti staršev. Vendar iz 12 strani dolge odločbe izhaja, da je CDS tako ravnal, ker so menda bili otroci ogroženi, saj bi se starši, če bi bili seznanjeni z možnostjo odvzema, lahko odzvali tako, da bi ogrozili življenje otrok. »Takšen očitek ni nikjer konkretiziran,« je že takrat za Delo povedal /odvetnik družine, op. I. Š./ Bošnjak. (Mitja Felc, Iva Ropac, 4. 2. 2014)

Po komaj mesecu dni so bili otroci spet doma:

Potem ko je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve prejšnji četrtek razveljavilo odločbo škofjeloškega centra za socialno delo o začasnem odvzemu sedmih otrok, starih od dve do 13 let, je bil postopek njihovega vračanja v matično družino bliskovito izveden.

Neuradno je bilo določeno, da bi se otroci domov vrnili danes, vendar se je po usklajevanju staršev in CSD Škofja Loka to zgodilo že včeraj – vseh sedem otrok so iz treh rejniških družin starši s pomočjo starih staršev že pripeljali v domači kraj.

Novica o vrnitvi otrok je razveselila tudi bližnje sosede v Škofji Loki, kjer družina Šavli živi, in nekaj od teh je sedmerici pripravila dobrodošlico – pozdravni plakat na vratih njihove hiše.

O vrnitvi otrok je obveščena tudi njihova osnovna šola, ki so jo začeli obiskovati šele septembra lani – prej se je namreč pet šoloobveznih

otrok izobraževalo na domu –, nato pa šolanje nadaljevali na šoli, ki je bila najbližje rejniškim družinam, v kateri so ju namestili: starejše tri v eno, dvojčici v drugo, medtem ko sta najmlajša dva skoraj tri mesece preživela pri rejnikih v enem od gorenjskih mest. (Z. L., 5. 3. 2014)

Če je primer škofjeloških otrok sprožil pravi medijski vihar, to še vedno ni bilo prav nič v primerjavi z zgodbo t. i. velenjskih dečkov, imenovanih tudi koroška dečka, ki je v medijih in javnosti eksplodirala zadnje dni marca 2016, ko se je razkrilo, da je velenjski CSD, očitno brez vednosti starih staršev, dva otroka, stara tri in pet let, iz šole odpeljal k rejnikom. Mater otrok je v decembru 2015 ubil njun oče; po tem sta živela pri starših umorjene matere:

Dva dni po tem, ko je velenjski center za socialno delo iz vrtca v Slovenj Gradcu brez vednosti starih staršev in brez pojasnila v rejniško družino odpeljal tri in pet let stara dečka, sinova decembra umorjene matere, je v javnosti zavrelo.

Na družbenih omrežjih na več naslovih ljudje od vsepovsod podpisujejo peticije v podporo starim staršem, Mariji Otorepec in Ivanu Škrateku, ki sta za vnuka skrbela od tragičnega družinskega dogodka.

Njuni sovaščani iz Pameč pri Slovenj Gradcu, s predsednikom vaše skupnosti Andrejem Breznikom na čelu, so napovedali proteste, če odgovorni svoje odločitve nemudoma ne bodo spremenili v korist starih staršev.

V podporo babici in dedku pa se je danes pred slovenjegraškim centrom za socialno delo zbrala tudi peščica mamic, ki družino in razmere v njej dobro poznajo. Dve uri so z otroki vztrajale pred stavbo in čakale na izid pogovora med vodstvom centra in starimi starši, ki so mislili, da so jih v center povabili zato, da se bodo tam srečali z vnukoma. /.../ Odločitev o oddaji otrok v rejništvo so v centru sprejeli po tem, ko je slovenjegraški CSD odločil, da stara starša nista najbolj primerna za rejnika. Vnukoma sta omejevala stike z očetovimi sorodniki, odklonila sta tudi strokovno pomoč. S tem, da bodo za otroka poiskali rejniško družino, sta bila seznanjena. Izrazila sta željo, da želita biti o vsem obveščena in pomagati, da bo namestitev za otroka kar najmanj boleče. Rejniško družino sta želela spoznati, a sta si tik pred srečanjem premislila. Sledila je

odločitev centra, da premestijo otroka iz vrtca v rejniško družino, s pojasnilom, da stara starša nista pripravljena sodelovati. (Mateja Kotnik, Sonja Merljak, 1. 4. 2016)

Teden dni za tem odrejeni inšpekcijski nadzor v CSD Velenje ni pokazal nobenih nepravilnosti. Tedanja ministrica za delo in družino Anja Kopač se je v zadevi oglasila v trenutku, ko so se lokalni prebivalci organizirali v proteste (ki so se potem 11. aprila tudi zgodili in je okrog 200 zbranih med drugim zahtevalo odstop ministrice), in med drugim povedala:

Po besedah ministrice v nobenem primeru pristojni ne smejo razkrivati vseh podatkov. Ključno je vprašanje zaupanja javnosti v strokovne odločitve. »Vem, da je to osnovni problem, ampak moramo se zavedati vloge vsakega od nas. Prav je, da se razkrivajo nepravilnosti, prav pa je tudi, da se takrat, ko se ugotovi, da je stroka ravnala prav, stroko tudi zaščititi.«

S političnega vidika bi bilo ob vseh teh pritiskih javnosti njej najlažje reči, da je center ravnal napačno. A to bi bilo narobe, ker to ne bi bilo odgovorno.

Tu gre za stroko socialnega dela in jo je treba zaščititi, ker socialnim delavcem ni lahko. »Če mislite, da gre kdorkoli zvečer spat in se odloči, da bo vzel otroka, tega ni, to odločitev so sprejemali več mesecev. Socialni delavci so to družino spoznali še pred rojstvom teh dveh otrok, o katerih danes govorimo, in odločitev socialnih delavcev in vseh vpletenih je bila po njihovih zagotovilih strokovno premišljena. Zdaj je tudi socialna inšpekcija, ki ima distanco do konkretnega primera, ugotovila, da je bila strokovna in zakonita. Ne moremo drugega, kot da stojimo za to strokovno odločitvijo. So tudi druge instance in postopki in stari starši imajo možnost tudi na sodišču zahtevati, da se otroke dodeli njima. Nihče ne želi izključiti starih staršev, a pomembno je tudi, da stari starši ne izključujejo nikogar.«

Poudarila je, da stroka ni delala iz fotelja, kot je bilo slišati, in da so bili v proces iskanja rešitev vključeni tudi številni drugi strokovnjaki. »Strokovna delavka mi je zagotovila, da če ne bi bila tisočodstotno prepričana na podlagi strokovnega znanja in izkušenj, da je to v največjem interesu otrok, tega nikoli ne bi storila. Veliko je kritik nad

delom vseh institucij v državi, ampak počasi bomo morali graditi zaupanje, ker drugače ne bomo prišli nikamor. Centri imajo z zakonom opredeljene pristojnosti in posežejo, ko res ne gre drugače. Ne ugrabljajo otrok. Ampak situacija je taka, kot je. Želeli bi si, da bi bilo takih situacij, ko mora center poseči v družino, čim manj. Če ne bi bilo nobene, bi bilo najlepše vsem.« (Sonja Merljak, Mateja Kotnik, De. P., STA, 6. 4. 2016)

Čez dva dni se je mnenju, da CSD ni zagrešil napak, pridružila tudi tedanja varuhinja človekovih pravic. Njen namestnik je medijem razložil, da je imel CSD dve možnosti: za soglasje o oddaji otrok v rejo vprašati očeta dečkov, ali pa ugotoviti, da sta pri babici in dedku ogrožena. Poudaril je, da s tem očetu roditeljska pravica ni bila ne omejena ne odvzeta; to lahko stori le sodišče. In nadaljeval:

V tem delu predlagamo centru, da prouči, ali obstajajo pogoji za odvzem, ni na nas, da to ugotavljamo, vendar ocenjujemo, da obstajajo, ker je oče odvzel mater otrokom,« je dejal Dolčič.

»Po moji oceni ni primerno, da oče še naprej izvršuje roditeljsko pravico, zato bomo v nadaljevanju skrbno spremljali, kako se nameravajo vzpostaviti stiki. Iz dokumentacije smo namreč razbrali namige, da jih v centru hočejo vzpostaviti. To je sicer bolj strokovno kot pravno vprašanje, a menimo, da je treba najprej razčistiti pravna vprašanja in se o strokovnih odločati potem.«

Otroka sta bila po njegovih besedah ogrožena v situaciji, v kakršni sta se znašla, brez matere, z očetom, ki je v zaporu, pri starih starših. »Otroka se vzame samo takrat, ko je ogrožen njegov razvoj: to določa zakon. Otroka ne moreš vzeti kar tako. Kateri so razlogi za takšno odločitev? Tega vam tudi jaz ne bom povedal, čeprav lahko potrdim, da smo našli v dokumentaciji tehtne argumente, zakaj nista bila otroka dodeljena v rejništvo starim staršem. To vam lahko potrdim, ne bom vam pa povedal, kateri so to. Naj še to dodam: ni to starost in niso bivanjske razmere, kjer živita, to lahko potrdimo. Ne skrivamo, veste, ničesar. Skrivamo samo tisto, kar moramo skriti.« (Sonja Merljak, Š. P., STA, 8. 4. 2016)

V mesecu maju je upravno sodišče odločilo, da je bila babici otrok kratena pravica do družinskega življenja, hkrati pa izrecno poudarilo, da zakonitosti odvzema in ravnanja CSD niso obravnavali. CSD se

je na odločitev pritožil z argumentom, da otrok niso odvezli babici, temveč očetu.

Dne 14. junija se je Sonja Merlak odločila napisati nekaj pravnih pojasnil in odgovorov o zadevi, ker so se »v javnosti ... porodila številna vprašanja«. Očitno pojasnila niso zalegla; škandal se je razplamteval naprej, vrstile so se spletne peticije in nabiranje podpisov; dne 5. julija je direktorica velenjskega CSD odstopila s položaja po tem, ko je upravna inšpekcija ugotovila, da je CSD v postopku odvzema otrok kršil pravila upravnega postopka. Že maja je odstopil tudi direktor CSD Slovenj Gradec, ker CSD ni pravočasno obravnaval vloge za rejništvo, ki sta jo podala stara starša otrok. Njune tožbe so dosegle vrhovno sodišče, ki je junija 2016 dosodilo, da dečka ostane v rejništvu. Na ustavno sodišče sta vložili ustavni pritožbi obe strani v sporu, CSD in stara starša dečkov; obe je ustavno sodišče februarja 2017 zavrglo. Odvetnik starih staršev je napovedal vlogo na Evropsko sodišče za človekove pravice v Strasbourgu, ki je tožbo v maju 2018 zavrnilo. Leta 2019 je ustavno sodišče ponovno prejelo pritožbo odvetnika starih staršev dečkov, ki je bila tokrat sprejeta v obravnavo, in odločilo dečkoma postaviti kolizijskega skrbnika. Oktobra istega leta pa je ustavno sodišče še razveljavilo odločitev upravnega sodišča glede skrbništva in celo zgodbo vrnilo v sojenje na prvo stopnjo. – Oče dečkov, ki je bil od leta 2015 v priporu, je bil na sojenju za umor žene v marcu 2017 »nepravnomočno obsojen« na 13 let zapore, kot je Delo poročalo dne 8. marca 2017 (Špela Kuralt). Javna tožilka se je pritožila na višje sodišče in ji je uspelo. V marcu 2018 je bil Romeo Bajde obsojen na 25 let zapore.

Epilog: nekaj premislekov

Naj najprej nanizam nekaj splošnih ugotovitev o medijskih tehnikah in slogih senzacionalizma (prim. Kalin Golob, 2003), ki jih je v prinesenih orisih in odlomkih mogoče identificirati, še posebej v opisanih medijskih viharjih okoli posredovanja socialnega dela v primerih, ko so bili otroci odvzeti staršem ali sorodnikom in nameščeni v rejniško oskrbo:

1. **Personalizacija kot tehnika reduciranja problematike.** Zgodbe, ki se medijem zdijo vredne objave, se najraje osredotočajo na posamezne primere, kar jih naredi čustveno nabite, namesto

da bi jih ustrezno kontekstualizirali s strukturnimi težavami in omejitvami možnosti reševanja situacij. V primeru velenjskih/koroških dečkov je nekaj pojasnil o zakonodaji in procedurah, kot smo pokazali, prišlo šele, ko so se okoličani v kraju dogodka organizirali za proteste.

2. **Čustvena dramatizacija:** Dogodki so učinkovito predstavljeni kot kriza ali škandal tako, da uporabljajo sentimentalno-poetične formulacije sporočil in variante besed, ali pa posebej ganljive, navadno »simbolične« slike. Teh seveda v poglavju nismo mogli reproducirati.
3. **Ostra polarizacija:** Novinarji zgodbo pogosto oblikujejo kot nekakšen boj med socialnimi delavci in drugimi državnimi ustanovami ter starši/sorodniki, namesto da bi raziskali in predstavili kompleksnost situacije. Vtis, da se nemočni posamezniki bojujejo proti mogočnim ustanovam pri bralstvu, sproža solidarizacija iz ogorčenja, socialne delavke, še posebej, če so ženske, pa so zaznane kot neusmiljene birokratke, ki razdirajo družine. Zaradi obče patriarhalne mizoginije je taka reakcija še potencirana, če gre za ženske socialne delavke, kajti seksistična dehumanizacija žensk se giblje na modulaciji med popolno idealizacijo (ženska – angel) in popolno demonizacijo (ženska – hudič) (prim. Šumi, 2024). Druga forma seksistične dehumanizacije žensk je v teh primerih vtis, da je socialna delavka zabita in nesposobna; enako ukrepanje moškega socialnega delavca z enakimi izidi nikoli ne bi bilo dojeno kot zabitost in nesposobnost. V primerih, opisanih v 3. kategoriji, novinarsko poročanje o otrocih nikoli ne poda niti kratkega povzetka o tem, kako je do situacije sploh prišlo, in zlasti nič o tem, kaj in kako se dogaja storilcu dejanja, ki je tragedijo povzročil: o tem so vedno napisani ločeni članki, čisto tako, kot da gre za dve povsem nepovezani zgodbi.

Naj rečem še, da je razburjenje javnosti v opisanih primerih, ki sem jih razvrstila v 2. in 3. kategorijo, močno potenciralo očitno resnici ustrezajoče poročanje novinarjev o tem, da socialne delavke in delavci niso smeli dajati izjav za javnost in da so bile javne izjave predstavnikov oblasti, kadar so jih podali, tako rekoč uničujoče nespretno in neprimerne. Izjem je v našem izboru v Delu samo nekaj člankov. Prvi med njimi je povzetek pogovora med novinarko Barbaro Hočevar in Darjo Kuzmanič Korva, sekretarko Skupnosti centrov za socialno

delo Slovenije, objavljen dne 29. marca 2011, z naslovom Ustanove ne morejo same rešiti težav ljudi. Uvodni odstavek se glasi:

Ob tako rekoč vseh družinskih tragedijah, ki so pretresle Slovenijo v zadnjih letih, so prizadeti, njihovi sorodniki ali sosedi slejkoprej s prstom pokazali na centre za socialno delo (CSD), češ da so vedeli za razmere v družini, a niso ustrezno ukrepali. Sami CSD opozarjajo, da bi si želeli imeti boljšo mrežo za zagotovitev varnosti žrtev nasilja v družini, vendar številnih pristojnosti, ki jim jih laiki pripisujejo, nimajo.

Sekretarka SCSD v nadaljevanju obrazloži, kaj socialne delavke lahko ponudijo odrasli žrtvi nasilja, če si to želi, in kaj otrokom, ki so bodisi sami žrtve ali so mu priče. Posebej pojasni, da socialno delo nima nobenih orodij prisile, ki se tičejo storilca:

Povzročitelji so različno odzivni. Na primer, na pogovor, na katerega jih povabi CSD po tem, ko jim policija že izreče ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi, se odzove večina. »Takrat jih CSD napotijo v programe, kjer bi jim pomagali, da se njihovo nasilno vedenje ustavi oziroma da se začnejo odzivati drugače. Vendar se jih naprej vključuje izjemno malo. Mehanizma prisile pa ni!« je poudarila sekretarka SCSD in dodala, da si želijo, da bi imeli boljšo mrežo za zagotovitev varnosti žrtev in več programov za delo s povzročitelji nasilja.

»Že več let opozarjamo, da bi bilo treba sprejeti ukrepe, s katerimi bi povzročitelja in žrtve usposobili za reševanje stisk in težav brez uporabe nasilja,« je dejala Darja Kuzmanič Korva. Po njenih besedah manjkajo tudi programi za reševanje težav z odvisnostmi od alkohola, drog in tudi od odnosov. »Ti programi so se pred časom že dobro razvijali, a na terenu opažamo, da jih je vedno manj, težave pa so vedno večje. Pomembno bi bilo, da bi sodišče lahko z ukrepom naložilo vključitev v določen program.«

Če te navedbe primerjamo zaključki, ki jih je v svojem revijalnem prispevku davnega leta 1975 v Naši ženi zapisala socialna delavka Škorc, ne moremo mimo vtisa o izredni podobnosti ocene sistemskih ovir, ki jih ima socialno delo pri svojem javnem ugledu in podobi, pa tudi v sestavi sistemov in ustanov, ki naj delujejo kot preventiva in sanacija vsakovrstnega nasilja v družini. Problem zgolj prostovoljne

udeležbe storilcev v programih socialnega dela po tem, ko je nasilje, ki je redkokdaj enkratno dogodek, zaznano in so posledice za žrtve dejstvo, pa kaže na neprebojno patriarhalno formacijo družbe, ki insinuira, da nasilje v družini ni razumljeno kot nedopustno in stvar ničelne tolerance, temveč zgolj nekakšna zapletena in tragična intimna dinamika med ljudmi v partnerskih in družinskih razmerjih. Sekretarka Kuzmanič Korva je imela še kako prav, da na tem področju hudo manjka uredbenih ali celo zakonskih premen.

Hkrati ponavljam misel iz uvoda: prispevki o dogajanjih v ustanovah socialnega dela sicer gotovo niso izzvali tako burnih reakcij bralstva kot tisti v 3. kategoriji, vendar so ravno zaradi tega pri bralstvu in v javnosti sploh učinkovito ustvarjali prepričljivo stabilno predstavo o tem, da je v ustanovah socialnega dela na kupe korupcije različnih vrst. V teh primerih odzivov predstavnikov oblasti v glavnem sploh ni bilo, kar postavlja vprašanje o tem, ali je napačno oblikovano in nespretno komuniciranje bolj ali manj škodljivo kot sploh nobeno komuniciranje.

Na dlani je torej, da bi socialno delo pridobilo bolj uravnoteženo podobo v javnosti, če bi vzpostavili naslednje:

- Proaktivno komuniciranje socialnih služb z mediji, tudi socialnimi na spletu, kar bi omogočilo ozaveščanje javnosti o njihovem delu zunaj kriznih trenutkov.
- Krepitev strokovne avtoritete socialnih delavk skozi vidnejšo javno navzočnost in ozaveščanje o njihovih kompetencah in omejitvah na delovnih področjih.
- Izobraževanje javnosti o zgodovini, vlogi in pomenu socialnega dela, da se zmanjšajo nerazumevanje in napačne predstave o poklicu.

Viri

Perko, Mitja, na Tršelič Selan, Alenka Kajzer (2014). Prilagajanje trga dela v Sloveniji v obdobju 2008–2013. *Ib Revija* 2-4/2014, str. 21–32.

Damjan, Jože P. (2013). Kriza Sloveniji odnesla že za 22 milijard evrov. *Damjanblog*, 22. 8. 2013. Dostopno na: <https://damijan.org/2013/08/22/kriza-sloveniji-odnesla-ze-za-22-milijard-evrov/>.

Kalin Golob, Monika. Stil in novinarski škandal (2003). *Teorija in praksa*, 40, 202003, str. 220–244.

Citirani in konzultirani časopisni članki po letih objave

2010

Šp.K. »Policija preiskuje domnevno zlorabo triletne dekllice.« *Delo*, 27. november 2010.

An.B./STA. »Huda kršitev ljubljanskega socialnega delavca.« *Delo*, 8. september 2010.

Damjana Stamejčič. »Rejencem po novem preživnina.« *Delo*, 28. avgust 2010.

2011

Barbara Hočevar. »Kdo skrbi za interes otroka?« *Delo*, 27. januar 2011.

Barbara Hočevar. »Neusmiljen boj za dekllico.« *Delo*, 25. januar 2011.

Erika Repovž. »Država bo lahko terjala lastnike za dano pomoč.« *Delo*, 21. november 2011.

Barbara Hočevar. »Šele januarja do socialne pomoči z enotno vlogo.« *Delo*, 10. maj 2011.

Blaž Račič. »Revščina je postala življenjski slog.« *Delo*, 28. april 2011.

Barbara Hočevar. »Ustanove ne morejo same rešiti težav ljudi.« *Delo*, 29. marec 2011.

Sonja Merljak. »Salonski mrhovinarji.« *Delo*, 4. februar 2011.

Nevenka Žolnir. »Socialni prejemki: 'Z reformo skačemo v bazen brez vode'.« *Delo*, 25. november 2011.

2012

Erika Repovž, Anže Voh Boštic. »Na centrih za socialno delo vladajo izredne razmere.« *Delo*, 15. februar 2012.

Erika Repovž. »130.250 novih vlog na centrih za socialno delo.« *Delo*, 20. januar 2012.

Ni.Č. »Pirc Musarjeva: Redno bom pregledovala sledljivost v bazah CSD.« *Delo*, 12. januar 2012.

Iva Ropac. »Nekdanji delavec CSD skrbel za svoj žep?«, 8. januar 2012.

2014

Mateja Celin. »Soglasje Šumečnikovi osebnosti.« *Delo*, 10. julij 2014.

Mitja Felc. »Hčerke ugrabil, da bi dobil socialno pomoč.« *Delo*, 20. maj 2014.

Mateja Celin. »Na strokovno presojo se v CSD ne ozirajo.« *Delo*, 8. april 2014.

J. Z. »Dobrodošlica sedmerici, ki je spet pri starših.« *Nedelo*, 5. marec 2014.

Mitja Felc, Iva Ropac. »Zakonca Šavli še vedno čakata, da jima vrnejo otroke.« *Delo*, 4. februar 2014.

Ni.Č., STA. »Inšpektor ni ugotovil nepravilnosti pri odvzemu otrok Šavli.« *Nedelo*, 3. februar 2014.

Mateja Celin. »Direktor CSD po strankarski liniji izbran vnaprej?« *Delo*, 27. januar 2014.

Blaž Račič. »Materi 16-mesečnega otroka odvzeli brez opozorila.« *Delo*, 15. januar 2014.

Jana Zupančič. »Odvzeti otroci: Domov se jih ne vrne prav veliko.« *Nedelo*, 11. januar 2014.

2016

Sonja Merljak. »Miti in resnice o primeru dečkov, babice in dedka.« *Delo*, 14. junij 2016.

Ma. F., STA. »CSD Velenje s pritožbo nad sodbo upravnega sodišča.« *Delo*, 24. maj 2016.

Sonja Merljak, Š. P., STA. »Varuh našel tehtne argumente za namestitev v rejništvo.« *Delo*, 8. april 2016.

Sonja Merljak, Mateja Kotnik, De. P., STA. »Inšpekcijski nadzor na CSD Velenje ni pokazal nepravilnosti.« *Delo*, 6. april 2016.

Mateja Kotnik, Sonja Merljak. »Odvzem dveh dečkov starim staršem razburil javnost in zdramil pristojne.« *Delo*, 1. april 2016.

2019

Barbara Hočevar. »Z zakonikom novi izzivi tudi za centre za socialno delo.« *Delo*, 16. april 2019.

Barbara Hočevar. »Pristojnosti se s CSD selijo na sodišča.« *Delo*, 15. april 2019.

S. S., STA. »Šarec o kadrovskih okrepitvah na CSD in zaposlovanju čistilk v državni upravi.« *Delo*, 28. januar 2019.